

I = INTERVIEWATOR; R = RESPONDENT

Ș.N. - Artificier

I: Bună ziua în primul rând și vă mulțumim foarte mult că ați acceptat să participați la proiectul nostru cultural.

R: Bună ziua

I: Ne spuneți pentru început numele dumneavoastră, data și locul nașterii?

R: Ș.N.

I: Profesiile părinților dumneavoastră erau legate de minerit?

R: Nu, taică-mio a început în agricultură și s-a dezvoltat sistemul forestier, după aia a trecut la drumuri și poduri, iar maică-mea lucra la Ocolul Silvic la Ileanda

I: Deci nu aveți tradiție în familie vis-a-vis de minerit

R: Nu

I: Și atunci se pune întrebarea cum ați ajuns în minerit?

R: Păi am ajuns în minerit simplu așa putea spune. Pentru că liceul l-am început la Zalău, nu ne-au lăsat să ieșim din județ fiind născut în Sălaj. Fiecare județ își ținea compatrioții sau cum...județenii lui și am început la Zalău liceul, la matematică-fizică. După primii doi ani de liceu era, exista examenul de treaptă și lovitura cea mai mare am primit-o când din 12 clase au rămas 3. S-a ales chiar spuma și...aveai șansa să optezi ori pentru o școală profesională, ori pentru un liceu. În anii respectivi am optat să-mi iau diploma de bacalaureat, că era la modă în vremea aceea. Și m-am înscris spre un liceu industrial, locurile care mai erau disponibile erau la mineri practic și am ajuns la Sărmășag la Liceul Minier.

I: Este în Sărmășag Liceu Minier?

R: Da...M-am înscris la Liceul Minier, am dat din nou examen, pentru că și acolo era multă lume...mulți înscriși că...practic restructurarea asta cum așa putea spune s-o făcut în multe licee și fiecare liceu și-o ținut parte din elevii lui, restul...unde o avut șansa să se ducă. După terminarea liceului, ce să fac? M-am îndrăgostit de minerit într-un fel practic...îmi plăcea să cercetez metodele de exploatare, la cărbune diferă mult de minereu da totuși...aveau alte utilaje, alte lucruri și...vrând nevrând zic hai să dau la Baia Mare la Institut

I: În timpul liceului făceați practici în producție să înțeleg, nu?

R: Da, în timpul liceului se făcea practică în producție și eram chiar bine plătiți. Având 18 ani, clasa a 11-a, deja am mers la mină la practică. Ieșeam cu bănuți frumoși pentru un elev la vremea respectivă, să ai 1000, 1000 și ceva în buzunar erau bani...

I: O vacanță frumoasă

R: După aceea m-am înscris la Baia Mare și aicea m-am lovit de unele lucruri pentru că se cerea să fii angajat în producție. Unde să te angajezi în producție? Doar n-o să ne angajăm

minerii la Filatură...ne-am dus și ne-am angajat la întreprinderile miniere care erau atunci. Ne-o primit cu brațele deschise...haideți. Haideți la noi. Și m-am angajat la Ilba pentru că de acolo am început practic să caut de lucru. Zic vin din spate în față.

I: Deci nu v-o legat nimic de Baia Mare sau...nici n-aveați rude, nici nimica

R: Ceva rudeni aveam pe lângă Baia Mare și...în rest nimic...M-am dus la Ilba, șeful de personal era domnul U., zice „Îs în concediu”, sună de la poartă...zice...,„Îs în concediu astăzi”....„Domnul U. uitați care-i situația”....„Măi vrei să te angajezi? Vrei să rămâi?”....„Da”....„No bine, vin și te angajezi”....„Vii mâine și...””. M-am dus a doua zi, am făcut actele de angajare, am dat examen...am fost mulți, am fost 1000 de candidați pe 100 de locuri

I: Deci se dădea la angajare...?

R: Nu...la Facultate, la Institut se...

I: Am înțeles. Deci v-ați angajat la Ilba și pe urmă v-ați dus și ați dat admiterea

R: Și da, m-am dus și mi-am dus din nou dosarul la Institut, mi l-o primit...angajat, aveam hârtie de angajare, tot și...Urma examenul. L-am luat, mulțumesc Domnului, am fost între primii 9. După aceea...ne-am dus în armată, o urmat armata și după ce-am venit din armată am început Facultatea concomitent trebuia să mă întrețin să încep și munca. Trebuia un salariu.

I: La Institut secția de Mine

R: Secția de Mine

I: Deci Subinginer minier

R: Subinginer minier. Am început la Ilba, începând de la...am fost angajat miner bază cu 2 bază cum se angaja atunci, având Liceul Minier și diplomă de bacalaureat. Și întâmplarea o făcut ca să ajung să încarc frontul și o venit doamna M. „Ce faci?”....„Încarc frontul”....„Păi unde-i artificierul?”....„Păi până vine artificierul...eu pierd pușcătura”....„No...să vii în birou. La prânz zice te aștept în birou”.

I: Să spunem că doamna M. era pe protecția muncii

R: Șefa Protecției Muncii

I: Protecția muncii

R: Da, da...No zice minerul „Ai pus-o” zice....„Te așteaptă o chitanță de vreo 200”

I: Amendă că n-ați respectat

R: Da...Doamnă i-am explicat, ea între timp știa familia noastră că ne-am întâlnit la o nuntă, știa că sunt căsătorit, m-am căsătorit între timp, aveam și-un copil, o fetiță și știa....„Doamnă îmi trebe bani, nu pot să stau...până vine artificierul, dacă artificierul are probleme și până ajunge la mine pierd pușcătura” „Păi...de unde...cine te-o angajat?”, „Păi domnul U.”, „Păi cum te-o angajat”, „Bine zic”...i-am explicat istoria...venind de la Liceul Minier, Facultate....„Păi zice măi tu poți să ajungi artificier. Cât timp ai de când lucrezi?”, „Păi am un an”....„A, bun zice...se fac cursuri zice și o să te duci să dai un examen, dacă-l iei zice îți dăm carnet de

artificialier”. Legea îmi era ușor s-o citesc și normele de protecția muncii pentru că le aveam în Facultate. M-am dus la examen, era domnul Mihaiu Anghel cu domnul Iosif...zice „No, coptile scrie ce știi”. Am scris vreo oră, zice „Mai ai?”...„Mai! Am ajuns numa la jumate”. Mi-o mai pus câteva întrebări, păi zice „Ție pot să-ți dau toate categoriile” și mi-o dat chiar toate categoriile, în subteran, suprafață, derocări, construcții-demolări.

I: Cam câte categorii erau? Că totuși e...

R: Eu am avut patru atunci

I: Patru

R: Se zice că mai erau, dar nu erau pentru noi...ceea ce privea pușcări subacvatice

I: Aha

R: Aia trebuia deja, deja trebuia să ai brevet de scafandru. Dar...n-o fost cazul

I: Deci era în subteran

R: Suprafață, derocări, construcții civile și industriale și demolări drumuri și poduri

I: Da...interesant

R: Construcții drumuri și poduri și demolări. Demolările erau ultimul

I: Dacă suntem aci, pentru...pentru știință așa. Din cât în cât...? cât timp era valabil brevetul ăsta de artificialier?

R: Păi se dădeau examene în fiecare an

I: Deci erau examene în fiecare an

R: Deci se dădea examen...examen

I: ...se reînnoia licența cum ar veni

R: examen în fiecare an, brevetul îl luai o dată dar puteai să fi autorizat sau să nu...ți se putea lua autorizația pentru că normele de tehnică și protecția muncii trebuia să le știi. Mai târziu apăruse și Lega 126 care...erau niște norme de aplicare și concomitent cu evoluția mineritului o apărut și legile în conformitate cu ceea ce...Plus că apăreau explozivi noi, iară se făcea instructaj, apăreau metode de pușcare...iară se făcea instructaj...deci se făcea instructaj de fiecare dată

I: Da, da...bun. Ați luat brevetul, v-ați prezentat iară la servicii

R: Am fost la servicii din nou. Zice maistrul...în momentul respectiv lucram la montaj, practic redeschideam galerii și montam ceea ce ținea de culbtoare, rampe, șină unde era nevoie... zice maistrul „No, ai carnet de artificialier...zice te-am pierdut, zice te duc ăștia la producție”. Vrând-nevrând am ajuns la producție, am ajuns cu un coleg, consătean practic acuma, P., zice „Mă chiar n-am artificialier...Poți să vi la mine-n schimb. Facem naveta amândoi”...Bine, m-am dus la el în schimb și mi-am început activitatea de artificialier, bine nu făceam numa pe artificialierul, că pe lângă artificialier mai aveam...de multe ori făceam și pe minerul când era o gaură stată cine să

meargă s-o lichideze, mai erau și accidente. Practic mi-am început meseria de artificier subteran în care pe schimbul unu aveam de transportat, se redeschisese la Ilba sectorul Margareta Duma Caritas...ăla o fost sector de aurifer și se exploata în forță...deci era producție undeva la 100 și ceva de tone pe schimb. Consumul de exploziv era undeva la 300 de kilograme...deci între 300 și 500 de kilograme pe zi

I: Cărate cu spatele...

R: Cărate...bine le ducea mașina până unde avea acces și de acolo, conform NTS-uri, 25 în geantă, de multe ori ca să terminăm mai repede să putem face, mai puneam o ladă și pe geantă și...lipa-lipa un kilometru până la firidă. Un kilometru era cel mai mult în Duma. Aveam de urcat un kilometru pe deal, condiție fizică super

I: Nu vă mai trebuia sală

R: Nu...Ca și artificier mai făceai multe activități pentru că depindeam de producție...îmi dădea voie statutul de artificier să mă duc în locul de muncă, să rulez minereul respectiv...dacă era frontul încărcat, îmi dădea voie statutul să-l pușc ca să avem și minereu...După aia mergeam la transport, după aia înlocuiam pe maistru și încet încet o trecut și 4 ani de școală și 4 ani de muncă

I: Așa...ați terminat școala

R: Am terminat școala și am rămas în continuare legat de minerit. Am făcut pe artificierul până la Ordonanța din 97, artificier și maistru că fiind în sector...nu era maistru, avea o problemă sau nu venea...șeful de sector zicea „Ia pontajul și...du-te”. Fiind cu oamenii, aveam altă relație cu ei. Deci lucrând cu ei înainte era mult mai ușor că ...

I: Erați de-al lor

R: Da...niciodată n-am avut pretenția să-mi zică „șeful” dar ne respectam, ne respectam și ceea ce multă lume zice că oșanul îi greu de lucrat cu el...oșanul dacă îl lași în pace o lucrat, o fost oameni muncitori

I: Îi greu să lucrezi cu oamenii?

R: Îi greu...îi greu...îi greu de lucrat dar știți cum îi...toți suntem oameni. Ei ascultau...deci dacă le spuneam „Băi trebe să facem atâtea vagoane”...„Bine și după aia ce facem?”...„Păi faceți vagoanele și după aia facem...”... „Da nu ne mai trimiți după aia în altă parte?.....„Nu vă trimit” și făceau. Deci am coleg care venise de la Petroșani, el era inginer...„Măi zice, eu de când îs în concediu tu faci planul...zice...ce faci cu ei? Că eu nu pot face”...păi zic „Du-te și tu cu ei pe galerie, ia o rangă mai ajută-l, mai lucră să pună în vagon, spune-i că-l lași în pace după ce-și face vagoanele, nu-l mai trimiți și-n coace și-n colo și o să te asculte”...Ordonanța din 97...am trecut o perioadă la Depozitul de exploziv pentru că nu erau oameni

I: Autorizați

R: Autorizați

I: Care să lucreze cu exploziv

R: Și aveam autorizație și de suprafață și...studii că era chestie și de gestiune acolo. Și de permis de port armă și...mai multe și...

I: Aveați armă?

R: După ce am ajuns la depozit da

I: Ce aveați? Pistol? Pușcă?

R: Pistol, pistol

I: Și făceați trageri?

R: Da ne ducea periodic la tragere. Deci o dată pe an se făcea tragere, fie la Chiuzbaia, fie la Hoșteze

I: Da...

R: Deci venea Poliția și făceai și...tragere. Plus că venea Poliția în control și trebuia să știi legile de pază

I: Regimul explozibililor

R: Da...era program de pază...

I: Ați mai prins vremea în care însoțeți convoiul de bani când venea la mină? Cash-ul...

R: Da...

I: Cu port arma...cu arma...

R: După ce-am trecut la depozit ne venea periodic rândul să mergem la Făgăraș...eu n-am prins trenul, deci să vin cu trenul pentru că cu trenul era un coleg, fie iertat...acuma o murit în urmă cu ceva timp, răpus de Covid săracul.

I: Dumnezeu îl ierte

R: Lui îi plăcea să vină cu trenul, dar cu trenul făceai câte o săptămână

I: Cât?

R: O săptămână...depindeai de garnitură...că te lega, te aducea până în Dej...din Dej până-n Baia Mare, era când stăteai câte o zi, două în Baia Mare...

I: Și trebuia să steie acolo?

R: Pază

I: Tot timpul? O săptămână numa...

R: Tot timpul....aveai vagon de însoțire și însoțea garnitura

I: Interesant

R: Eu am fost cu mașinile. Noi mergeam cu mașinile și...mergeam, încărcam...bine încărcam că la încărcat stăteam la rând până ne venea rândul la încărcat... Încărcai și porneai pe drum...De

multe ori trebuia să venim și noaptea sau și ziua și să nu respectăm nici viteza, mai ales în ultimii ani...era viteza de regim undeva la 30 de kilometri...noaptea, seara mai ales...trage pe dreapta în postul de poliție, anunță să vină să te păzească...și noi riscam de multe ori, am riscat de câteva ori și....

I: Cam care era consumul de exploziv al unei mine? Să zicem al Ilbei așa...vreo...

R: Deci...ajungeai de multe ori per total mină, era undeva la 30-40 de tone

I: Pfuai de mine...asta înseamnă că făceați cu camioanele fest, o dată pe săptămână...

R: Da...da...păi se făcea aprovizionare din Baia Mare o dată pe săptămână era caz fericit, dar prindeai și două drumuri pe săptămână

I: Tot pe drumuri

R: Da

I: Da...interesant

R: Se lucra la greu pentru că după ce-o început sectorul...sector aurifer atunci când o început Margareta Duma Purcărețu, filoanele Mihai Nepomuc...acolo se consuma, se consuma și dincolo până s-o închis complexul. Și în Valea Băii că ei pușcau evantaie...

I: Da, da, da

R: Numai că ei foloseam mai mult azotat de amoniu

I: Astralita, da

R: Da astralita

I: Asta nu avea un regim chiar atât de ...strict ca și

R: Da...ca și...numa că era rocă unde nu puteai folosi decât dinamită

I: Elastică...da...nu lăsa da...Bun. Apoi? În evoluția dumneavoastră profesională, de acolo ați ieșit în pensie sau...ați ieșit pe ordonanță?

R: Am continuat până la Ordonanța din 2006

I: Așa

R: Și am rămas în 2006, mai îmi trebuiau câțiva ani până la pensie și am rămas să îi fac...dar s-o schimbat deja lucrurile...după 2006 n-ai mai fost miner...pardon n-ai mai fost artificier, n-ai mai fost subinginerul, n-ai mai fost ...ai fost de toate...Deci ceea ce era nevoie făceai

I: Deci conservare...la asta vă referiți, ați rămas în cadrul...

R: Am început activitatea de închidere și conservare. În primii ani ne-am axat pe închiderea de perimetre, ceea ce mă durea sufletul că ajungeam să închid, chiar au am închis partea...

I: Închideți ce-ați deschis

R: Care am deschis-o și am lucrat acolo...

I: Da...într-adevăr trist

R: Deci chiar...astea o fost cele mai dureroase amintiri

I: Revenim și acolo. O întrebare pur personală. Dacă vreți să-mi răspundeți da, dacă nu, nu. Nu-i nici un stres. Sunteți o persoană religioasă?

R: Da

I: Acest lucru v-a ajutat în munca dumneavoastră?

R: Da...deci eu m-am încrezut în Dumnezeu, am fost învățat de mic să mă încred în Domnu și în ciuda faptului că minerii mai înjuram...pe vremea respectivă, mineri...

I: Minerul să nu înjure...da...

R: Minerul înjura mult dar era și unit când era vorba de unitate...și punea și suflet

I: Înjura, dar înjura așa din talent, nu din suflet

R: Exact...

I: Da. Ne puteți povesti...? Suntem interesați de-o zi obișnuită de muncă a dumneavoastră ca artificier? Ce făceați de când intrați pe poarta unității și până ieșeați? O zi fără mari evenimente...fără...

R: O zi normală

I: Începea cu ciorba bineînțeleș

R: da...era...începea vorba dumneavoastră cu ciorba sau cu sucul de la cantină. Mergeai și-ți luai echipamentul, te duceai pe la Lămpărie, de unde aveai nevoie de lampă, explozor...

I: Așa...să explicăm ce îi ăla un explozor. Dumneavoastră vă luați și lampa și explozorul, minerul își lua numa lampa. Ce-i acela explozor?

R: Da, îi aparatul care declanșează exploziile și practic un cubuleț

I: Cu manivelă

R:...cu manivelă

I: Ca telefoanele vechi

R: Exact...pe care trebuia să-l verifici înainte de a intra în mină că se putea să intri în mină și el să nu fie bun și...să ratezi pușcătura.

I: El dădea scânteia de fapt

R: Da dădea un amperaj anume care...Mergeam în mină și...treceam pe la sectorul care...să vedem găuri state dacă sunt sau...lucruri

I: Găurile state raportate de către schimbul anterior

R: De schimbul din față

I: N-avea voie să intre minerul până nu...

R: Păi intram împreună cu minerul de obicei ca să vedem despre ce îi vorba și...încercam s-o lichidăm, dacă cumva exista

I: Da

R: Căutam registrul de găuri state după care vedeam fiecare loc de muncă cam care îi activitatea lui și cu maistrul în colaborare...vedeam pușcă, nu pușcă...un front, două fronturi...trei fronturi...luam explozivul de la firidă, până ajungeam să ducem explozivul mai ocupam de transport...mai...era zi în care trebuia să mai deblocăm o gură de rostogol sau să mai...

I: Tot cu exploziv

R: Tot cu exploziv ca să curgă minereu...mai venea o piatră, venea după artificier...,Hai că o venit un bolovan, pușcă-l", făceam explozivul și unde nu aveam mineri autorizați care să încarce găurile, mă ocupam de încărcatul găurilor

I: Nu-mi spuneți cum e să încarci o gaură? Ce făceați efectiv?

R: Păi simplu...marfa o calculezi, o treime din lungimea găurilor, numărul de găuri îl știi, capse pentru fiecare gaură...

I: Da, deci să spunem că aveai un front de înaintare...să spunem un profil nu foarte mare...6-3 să luăm așa...câte găuri dădea minerul?

R: La un 6-3 la o înaintare trebuia să dea undeva la 20-25 de găuri

I: Se încărcau toate?

R: Da...

I: Se încărcau și cele de profilare?

R: Deci se începea cu sâmburii, ajutătoarele, reprofilările, tavanul, talpa...de obicei minerii...ai mei de la Ilba încărcau mulți dintre ei tâlpile ultima dată ca să...învățaseră de la IPEG o metodă ca să-i ajute să...deși...să-i ajute să mai curețe frontul ca să nu rămână tot...Se pușca un front practic când exista la el între 5 și 6 serii....4, 5, 6 serii

I: Serii însemnând întârzierea

R: Întârzierea dintre...începeau...

I: De cât erau? De milisecunde întârzierile, nu?

R: Noi...acuma în ultima vreme am lucrat cu milisecunde, înainte lucram cu capse de Sadu care aveau întârzierea la secundă...

I:deci...4 secunde

R: Ceva zero era...da era 0...

I: De aia se auzea buuum....buuum...buum

R: Da...la milisecunde era...

I: Ca mitraliera

R: De multe ori nici nu se auzeau dacă erau...luai primele serii de la 0 la 6

I: Să explicăm de ce erau întârzierile astea...pentru a crea spațiu de degajare unde să vină roca fărâmată

R: Da...păi pușcasem unele ca să-i facă loc, după aia ajutătoarele, reprofilările, talpa...

I: La un 6-3 cam cât...câtă marfă înghițea?

R: Cam 10 kilograme

I: 10 kilograme...

R: 10 kilograme, bine dacă dădea minerul era...minerul dădea și cu tija mai lungă și băga și 15 și 20 de kilograme

I: Da...și rupea de la 1 metru în colo...

R: Da, saltul era undeva...până la 1,20 -1,50 (metri). Bine dacă era o rocă moale...mai moale să zicem, ceea ce la Ilba numa în aurifer am găsit-o...în rest era

I: Cremene

R: Da și mai era un material elastic care...foarte greu rupea...mai ales în Cicârlău în zona Mihai Nepomuc

I:Da, da, da

R: Deci acolo era o...o rocă foarte elastică...

I: Bun. Încărcați găurile, puneți la fiecare gaură...cum ați spus o treime exploziv

R: O treime...băgam capsă...capsa era prima

I: Capsa intra prima și pe urmă le împingeți

R: Băgam patroanelor în funcție de lungimea lor. Era patron de 100 de grame, de 200, de 300, 400 o apărut ultima dată

I: Se burau...

R: Buram cu pământ

I: Argilă, da...

R: Și...

I: Vă retrăgeți

R: Le înseriam toate, ne retrăgeam și la ora...trebuia să venim în retragere...

I: Sigur la o oră predeterminată...să nu fie personal, personalul deja era...

R: De multe ori așteptam până ieșea...ba nu mergea frontul, urcai în front, mai venea câte o piatră...mai rupea un fir...

I: Existau și rateuri bineînțelese

R: Da...o existat rateu câteodată tot frontul și o trebuit să-l iei pe bucăți...

I: Vă retrăgeați...Care erau vorbele?

R: Arde!

I: Arde? De trei ori „Arde!”

R: Da deci...

I: Arde! Și pe urmă...

R: Și dădeam bumbu

I: Foc!

R: Când strigam „Arde!” începea să...Se întâmpla de multe ori să vină și fumul pe noi, mai ales după ce-am ieșit în galeriile de coastă, în galeriile unde exista puț și ventilator de aeraj era mai ușor

I: Da...în fund de sac...

R: În fund de sac...în galeriile de coastă presiunea...împingea fumul pe noi și rapid trebuia să ne mișcăm...

I: Bun. Țsta era sfârșitul schimbului, predați înapoi, nu?

R: Explozorul...era socotit ca și-o armă...

I: Da...așa era...

R: Predai la Lămpărie da

I: Regim

R: Aveai marcă pentru el și dacă venea în control Arme, Muniții, Explozivi, sectorul Poliției care răspundea de arme, muniții și îl găsea erai pasibil...ca și cum ar fi găsit o capsă sau un patron pe galerie...exact aceeași amendă o primeai. Pentru că nu-l puteai lăsa la întâmplare că nu știai cine pune mâna pe el și...

I: La urma urmei era o chestiune electrotehnică...o putea face orice...da mă rog...sigur era...așa era. Ok. Gata o zi de muncă obișnuită a domnului artificier. Cum era stabilită ierarhia? Dumneavoastră erați, ca artificier erați în subordinea directă a...

R: A maistrului

I: A maistrului de schimb

R: Da...deci

I: Deci pe partea de producție țineați de...

R: Da

I: Și în ordine șef sector, inginer șef...

R: În ordine șeful de sector...adjunctul...adjunctul se ocupa de dispozițiile de pușcare și de monografiile de armare

I: Ulterior când ați ajuns la depozit erați sub o incidență a compartimentului Protecția Muncii

R: atuncea eram sub...Protecția Muncii și șef direct era inginerul șef cu producția

I: Ok...Aveați ajutoare sau singur singurel?

R: Aici la depozit n-aveam

I: Dar ca artificier? Singur duceați...

R: În general singur pentru că...

I: Dar ar fi trebuit să fiți doi, nu?

R: În mod normal artificierul duce capsele și minerul explozivul, dar eu

I: Deci să ne înțelegem...nu pot și transportate împreună

R: Nu pot fi transportate împreună

I: Că au fost accidente de astea din păcate

R: Da...bine pentru un front le puneam că aveam cutia de capse și lada de exploziv în spate

I: Cutia de capse...o cutie din lemn

R: O gentuță de placaj, de lemn...de...în care puneam capsele, să le transportăm de la firidă la locul de muncă. Era caz când trebuia să aduci minerul să te ajute pentru că minerul din dorința de a câștiga bani perfora două fronturi, trei fronturi...și am avut mineri care zi de zi ei pușcau...fronturi...deci n-o stat să...acolo deja era consumul ajungeam...era frontul de foloseam o cutie...o ladă de dinamită, 25 de kilograme

I: Da...pentru un front...normal..

R: Și fiind producția mare, era avantajul și al nostru că aveam minereu...

I: Da. Care erau condițiile de muncă în mină? Bineînțeles că variază...

R: Da...deci condițiile de muncă în mină în general îs destul de ciudate, oxigenu nu-i cât afară, umezeala iarăși nu-i cât afară că este...mai este apă, mai o cizmă spartă care nu te...

I: Nu ți-o înlocuia așa repede

R: Nu ți-o înlocuia numa la termen...plus gazele de la locomotivă, gazele de la explozie, nu se aerisea frontul suficient...

I: Ați avut și surprize din cauza gazelor? Să vă prindă gazele pe galerie?

R: Ne-o prins gazele pe galerie dar n-am fost chiar în punctul de-a fi gazați. Și chiar, nici cât am lucrat la loc de muncă nu am prins, pentru că minerii bătrâni ne spune „Măi când simți dulce în gură zice s-o iei la sănătoasa”....„Păi cum?”....„Așa bine, zice...”. Mai în ultimii ani după ce s-o mai relaxat regulile, mai căutam oxigenul cu bricheta, să vedem dacă arde sau nu arde. Bine la noi nu-i cazul că nu avem metan dar la cărbune nu puteai face treaba asta.

I: OK. Acuma știți despre boli profesionale. Ați avut? Suferiți de...

R: M-am ales cu o fibroză pulmonară...normal...

I: Câștigul dumneavoastră cum ar veni

R: Vrei nu vrei...cât lucră în minerit...zice că praful care-l vezi îi bun că-l scuipi afară dar ăla care nu-l vezi, ăla rămâne în plămâni și...e mult praf pentru că așa-i sistemu

I: De fibroză, de silicoză toată lumea o auzit dar reumatismele și astealalte n-au fost recunoscute

R: Și ăla-l am că chiar facem glume de multe ori când...făceam glume să zic în 2006 că ne privatizăm și vindem reumatism că din ăla avem toți

I: Puteți pune și pe net așa mult avem

R: Da...m-am ales și cu poliartrită reumatoidă care tot din cauza umezelii și...

I: Fibroza vă afectează cumva? Simțiți...

R: Da simt schimbările de temperatură și schimbarea vremii o simt...apasă...

I: Respirați mai greu

R: Respir mai greu ca oricare miner pentru că majoritatea...Zicea medicul Ș. de la Policlinica 2, că acolo mergeam noi la controale sau când eram bolnavi...zicea „Băi câți ani de mină ai?” „5”....„No...îi ok zice...tu trebe să iei foaie de boală direct zice...ori ai reumatism ori fibroză”....„Păi cum că...”....„După 5 ani zice ești pecetluit” și...cam așa a fost

I: Evident că datorită condițiilor grele, spațiilor înguste...au existat accidente de mină. Bineînțeles că toate sunt...au tragismul lor, toate sunt tragice, la urma urmei este finalul unei vieți sau a unor vieți. A fost vreunul care să vă impresioneze în mod deosebit?

R: Da...am fost impresionat de ...practic de fiecare accident pentru că simți...

I: Le-ați simțit, nu?

R: Simți...pentru că...dacă cunoști omul îl simți mai tare. Dacă îi cunoști familia te doare sufletul...dacă știi ce urmări are rămâi marcat și...Ceea ce mi-o rămas așa mai, pe suflet o fost la noi în schimb. Nu era schimbul meu, era schimbul unei colegă...dintr-o...o fost un accident minor, fără deces dar totuși marcant. Au greșit firele, au încărcat frontul, minerul era și artificier, cu ajutorul au încărcat frontul și o zis hai să rulăm din partea aialaltă până...și ei o greșit firele și le-o cuplat...

I: Deci avea două conducte

R: Da, conductele de pușcare și comanda de la screper și ei au greșit firele...și explozia bineînțeles...avantajul lor o fost că o fost 30 de metri pe galerie, dacă era direct îi spulbera cu totul. I-o găurit exact ca și cum ai fi găurit de gloanțe...

I: Da normal îi...O scăpat?

R: O scăpat, operații...o umblat doamna M. mult prin Ungaria cu ei la operații și...încoace și încolo și...au scăpat

I: Totuși care erau cele mai, cele mai frecvente cauze ale accidentelor?

R: Multe accidente s-au întâmplat din nerespectarea normelor, sau...

I: Neatenția

R:...era un moment de neatenție sau graba...graba...hai să facem, hai să terminăm repede...pentru că din timpul de intrat în mină și până se termina ciclul practic, mai aveai piedici, ba mai întârzia mașina sau trenul să te ducă la locul de muncă, mai aveai un defect la perforator, mai aveai una, mai aveai alta și...

I: Încerci să recuperezi

R: Încerci să recuperezi timpul pierdut...

I: Ați prins mineritul de dinainte de Revoluție? Nu...

R: Nu...atuncea am vrut să mă angajez și am făcut doar instructajul

I: Deci numa după Revoluție

R: Numa după Revoluție...

I: Atuncea să vă întreb care era diferența, că ați făcut practici în cărbune...care era diferența între cărbune și minereu? Esențiale? Sau...mai mult de condiții?

R: Da erau și de condiții pentru că la ei era mai ușor un pic

I: Mai ușor?

R: Cel puțin în Sărmășag lucrau mecanizat. Lucrau cu combina...deci se făcea...bine era greu și la ei montează bandă, lungește bandă...se mai duceau alimentatoarele deci...la combină se mai defecta, dar avantajul lor era că ei nu se îmbolnăveau de plămâni dar se îmbolnăveau de stomac pentru că praful de cărbune afecta stomacul

I: Da? Nu știam. Deci incidența ulcerelor era mai mare la cărbune

R: Da, da. Deci eu m-aș fi dus la ei că și ei chiar la momentul respectiv când am venit de acolo o zis, de la Protecția Muncii...S. era director, domnul S., un om extraordinar fost director până undeva aicea, mult după Revoluție, până s-a pensionat. Și la Protecția Muncii era un domn M., o zis „Bă hai înapoi, hai la noi dacă termini”...

I: Da acuma aveți rostul dumneavoastră aci

R: dar, da mi-am făcut rostul aci și nu m-am dus la ei pentru că...cât am stat și am lucrat în mină acolo tot timpul mă durea stomacul, de la apa aia de și de la praf

I: Cunoașteți legende, superstiții, minciuni să zic minerești?

R: Da...deci tot timpul, chiar din prima zi dacă...era câte un bătrânel care zicea „Băi...du-te să-ți deie cheia de pilugă”

I: Așa

R: Și chiar m-o trimis în prima zi când m-am angajat, zice maistru Șuba „Astăzi nu-ți dau nimic de lucru”...știa care-i statutul că fac facultate...discutam lucrurile cu el și zicea „Azi nu-ți dau nimic de lucru...azi îți arăt mina”...„M-o trimis baci după cheia de pilugă”, păi zice „Unde te-o trimis?”...păi zice „N-ai voie să mergi singur. Du-te cu cuplătorul”, m-am dus cu cuplătorul am pierdut vremea vreo oră și pe când am venit...„Ei zice...ori ați știut zice, și-o spus T.” că așa-i zicea la cuplător...zice „Ți-o spus T.”...

I: Era gluma asta...îi sinonimă cu cea care o fac electricienii „Du-te și adă o găleată de curent”

R: Da

I: Piluga fiind o gaură în...unde se pune armătură

R: Da...o gaură...da numa că dacă nu știai care-i situația te duceai la mineru sau la cine te trimitea și îți dădea un fier de 30 de kilograme să-l cari până...

I: Ok. Bine. Cum v-a afectat pe dumneavoastră personal disponibilizările? Închiderea mineritului de fapt? V-a afectat în primul rând financiar să înțeleg...

R: Păi începând de la financiar pentru că...n-o mai fost producție...din artificier, aveam eu statut de artificier sau de subinginer dar...lucram la conservări, la ecologizări și închideri, acolo nu mai o fost funcția de artificier. O fost miner de întreținere, miner de închidere sau...

I: Ați fost totuși să spunem dintre norocoși...alții n-au prins nici atâta

R: Da

I: De fapt atunci cu disponibilizările, trebuie să subliniem, au fost aleși cei care au avut câțiva ani până...

R: Da, care mai aveau nevoie de câțiva ani până la pensie

I:...un pic până la pensie

R: pentru că...

I: S-a considerat a fi un ajutor

R: Restul nu-și aveau rostul deci ca să mai rămâi, te puteai reorienta și mulți s-o reorientat, chiar colegii mei o parte dintre ei s-o reorientat...

I: Asta era următoarea întrebare. Da comunitatea, cum a afectat-o?

R: Și comunitatea o fost afectată pentru că...nefiind salariile care au fost pentru că dincoace o fost salariile mult mai mici, n-o mai fost producție, nici nu puteai să ai pretenții să-ți mai dea salar pentru că nu produceai...dar...Și în comunitate...deci o fost colegi care s-au dus la patroni, unde o fost foarte greu...unde muncești pentru o pâine mult și bine...salariul îi cum îi...vechimea știm că doar...te angajează la 4 ore și tu lucrezi 8 sau 12. S-au mai reorientat dintre ei profesional, mulți s-o dus în străinătate, mulți au plâns...pentru că s-o dus

I: Da evident a fost viața lor, a fost...

R: Chiar am avut niște mineri care o zis că...zice „Mai bine ne-ai fi dat niște labe în fund în momentul în care ne-am dus zice decât să...sau să fi rămas chiar dacă stăteam, zice, în vasarăș, în canalul de scurgere și să facem vechimea”

I: Da...

R: Le-am spus că-s în pensie...,Vai, zice, noi mai avem 10 ani”

I: OK. Deci o influență mai mult decât nefastă asupra comunității, asupra spiritului mineresc să spunem...

R: Da și asupra zonelor...o zonă ca Ilba în momentul în care s-a închis mina....ei n-o mai avut transport, au rămas fără transport, au rămas fără apă...pentru că apa se pompa de la Someș, apă potabilă din fântânile exploatării...acuma le-o luat primăria și dau apă în partea...alimentează cu apă comunitatea de jos de la blocuri, în schimb beneficiau de apă toți

I: Prin Handal nimic...

R: Drumurile o rămas în paragină, mina le întreținea...plus că aveau transport că pe lângă mineri mai încăpeau un localnic, doi, trei care voiau să vină la oraș sau...era copilul minerului, soția minerului

I: Soacra...

R: ...soacra și...beneficiau de transport

I: Ajungem la un capitol drag nouă. Știi că Ilba nu a excelat prin apariția florilor de mină. Știți ceva despre ele?

R: Da...la Ilba da cum ziceți dumneavoastră, n-a excelat pentru că în sectorul Complex se găseau mai multe și sectorul Complex s-o închis în 94-95...o fost ultimele lucrări...mai găseam da micuțe ceva, foarte mici

I: Din povești ați auzit de vivianitul ăla de Ilba?

R: Da...din povești am auzit despre el

I: Știți unde a apărut?

R: Nu...nu...

I: Ne apropiem de finalul interviului. V-aș întreba domnule Ș. ce-a însemnat pentru dumneavoastră mineritul?

R: Mineritul o fost pentru mine la început o meserie de care m-am îndrăgostit și mergeam cu drag la servicii...după ce am găsit lucrările miniere vechi...îmi plăcea să pribegesc...mai aveam colegi care simpatizau lucrurile astea și mergeam și...ne uitam, meditam la ceea ce o făcut bătrânii când lucrau cu țâncușul și cu sacul...când scoteau cu dalta și ciocanul cum se zicea și...cu trocul

I: Unde erau alea? În Nepomuc?

R: În Nepomuc

I: În Nepomuc

R: În Nepomuc...le-am găsit, Mihai Nepomuc

I: Din galeria de coastă bănuiesc

R: Da...în galeria de coastă și unde o fost cariera

I: Margareta

R: Margareta...acolo a fost o lucrare, chiar la un moment dat am început să merg pe ea și trebuia să ies, am dat cu lampa în jos și am văzut că îi mai mult în jos ca-n sus...și am ieșit afară cu colegul pe sus...Da se mențineau, până am deschis-o noi se mențineau inclusiv strângătorii în pereți, foarte bine

I: Cred că erau castan

R: Da...păi se aducea, apa se aducea prin lemnul de castan în galerii

I: Da?

R: Da...deci când se făceau jgheburile respective și ei exploatau încă prin foc, n-am ajuns la lucrările care le exploatau ei prin foc atuncea dar erau lucrări frumoase, pe Hanău încă mai erau parcă

I: În general pe aurifer

R: Pe aurifer...ei luaseră atâta și noi am luat atâta și...

I: Și natura o mai luat încă

R: Și natura o mai luat și...bine era dacă mai luam și noi încă câțiva ani de zile

I: Apropo dacă era bine să mai luăm. Credeți în redeschiderea mineritului?

R: Bănuiesc că odată și odată se va redeschide pentru că nevoia va fi de metale și...acuma să zicem aur și argint că din asta mai găsești dar metale...plumbul, zincul din Complex...

I: Deci aveți optimismul ăsta

R: Da...eu aș fi vrut să-l trăiesc cât am lucrat să deschidem mineritul să...mă mai bucur un pic de ...începând de la salar și...

I: Dacă mâine s-ar redeschide v-ați duce la mină?

R: M-aș duce chiar dacă starea de sănătate îi...un pic de reumatism și un pic de fibroză...m-aș duce...

I: **Într-adevăr a fost viața noastră, a fost viața dumneavoastră...**

R: Da, a fost o viață, o generație în care

I: **Da, exact**

R: ...am prins-o cu drag, am trăit-o cu drag...

I: **Vă mulțumim foarte mult pentru cuvintele dumneavoastră deosebit de frumoase. Vă mulțumim că ați participat la proiectul nostru cultural**

R: Mulțumesc că v-am putut fi de ajutor...dacă v-am fost

I: **Vă doresc multă sănătate în continuare**

R: Sănătate!